

МИРО ВУКСАНОВИЋ

Уредништво Летописа: *Како бисте у њојичком смислу описали актуелни тренутак савремене српске прозе? Шта је наследило њој модернизам осамдесетих и деведесетих година прошеклога века?*

Миро Вуксановић: Захвалан сам што имам прилику да читаоцима *Летописа*, јединог српског часописа који живи, истовремено и најстарији и најмлађи, могу да пренесем чињеницу да смо у САНУ, у њеном Огранку у Новом Саду, 2014. године, покренули низ округлих столова, по жанровским темама, о српској књижевности данас. Тај посао завршили смо у овогодишњем септембру. Поезија, проза, критика и есејистика, драма и књижевност за децу, у четири сусрета, окупиле су двадесетак стручњака који су поднели саопштења. О српској прози данас уводни реферат имао је Марко Недић, а потом су своја становишта саопштили професори универзитета Јован Делић, Радивоје Микић, Петар Пијановић и Александар Јерков. Саопштења са тог скупа штампана су у посебном издању.

Нећу да преносим запажања, оцене и именик који су у САНУ обликовани 16. септембра 2015, али знам да су тамо занимљиви одговори и на питања из *Летописове* анкете. Као да су спремљени унапред.

Оно што ми је остало као уреднички утисак са тог и осталих поменутих скупова у суштини је и сада исто, али и мало појачано у забринутости за статус, утицај и углед српске књижевности у нашем времену, оскудном у књижевном животу. Видим да се српска проза просула, да нема ни правила ни правца, да је галама велика и да се у њој не чују вредности, да су вредности у мањини, да је постмодернизам стваран по моделу „пиши како хоћеш”, а након његовог распада (ако је икад био целина!) наступио је урнебес под насловом „пиши како други хоће”. Јесте овакав приступ поједностављен, али осећам, па и знам да је тако. Поетике су се умножиле

толико да их више и нема. Критика и критеријум су превазиђене појаве. Писци с књижевном речју немају ни угледа ни утицаја.

Све чешће се догађа да романописци пишу сценарије за филмове и серије, а да драматурзи добијају књижевне награде. Веза између књижевности и филмске уметности постаје све чвршћа. Како ће се то одразити на саму књижевност?

Књижевност није самостална. Нема снаге ништа да учини за себе. Тако је било и раније. Неопходно је да писца примају и подржавају књижевни историчари и критичари чија се слуша, као и читаоци који су пробирљиви. Све су прилике да писци немају такву помоћ. Када је Нобелову награду добио певач Боб Дилан, то је постало и светски јасно. Признање је припало човеку који своје стихове компоује и пева. Да има само објављене књиге, остао би много мање познат. Сличан поступак је и сценско приказивање књижевних дела која, најчешће, постају нешто друго; уместо појединачног печата добијају колективно ауторство. То је Андрић најбоље тумачио и зато није дозвољавао драматизације својих романа и приповедака. Чувао је аутентичност свог књижевног посла. Можда су, сада, намерно књижевне ствари писане подешено, сценично. То значи да писци траже пут до људи. Онај што су имали вековима више није сигуран. На њему нема путара, а има корова, прелина и осталих препрека. Сведочимо да и наши најпознатији песници, да би били познати, јер преко малих тиража књига и часописа то није могућно, морају са својим добрим стиховима да рачунају и на властите редитељске и глумачке способности, да постају театар једног писца. Али ни то им не помаже ако нису често у гледаним телевизијским емисијама, у новинама, на друштвеним мрежама и сличним станицама. Ни то није довољно: морају бити и политички ангажовани. Главни град наше књижевне државе је политика. А не поетика!

Сартир је у прошлом веку оставио питање за кога се пишу књижевности. Да ли можете да оцистите данашњег читаоца српске прозе? Да ли је у питању један тип читача, или је посредно више различитих типова?

Требало би спровести поуздано научно истраживање чији би основни задатак био да утврди: постоји ли читалац савремене српске прозе у Србији. Мислим да је резултат сасвим изванредан: постоји као обичан минималац. Тиражи романа су мали. Приповетка се безмало ућутала, а била је, дуго, средишни жанр српске прозе.

Издавачи избегавају савремене писце који негују уметничку реч. Оно мало купаца не мари за њих. Тешко стижу у библиотеке. Ако стигну, углавном преко државног откупа, стоје као појаве без речи на полицама. Од другог (вишег) дела осмогодишње школе ђаци избегавају лектуру. На студијама књижевности имају одређен број страница за читање. Обимне књиге су дате у одломцима. Студенти српске књижевности „не смеју” у целости да читају *Време смрти*, *Злајно руно* и остале обимне романе. Творци програма се плаше да не потону. Студенти руске књижевности не морају да читају целе књиге Достојевског и Толстоја. Студентима шпанске књижевности задат је део *Дон Кихота*. Професор каже да има дипломираних студената књижевности који нису прочитали ни једну једину књигу од корице до корице. Млади професор књижевности ми је рекао да му је читање досадно. Не помињем читање као забаву. То је нешто друго. Право читање је рад. Читање је тежак посао. Већина бежи од тешких послова.

У којој мери њолиџичка корекџносџ уџице на џематџику и квалиџеџ савремене срџске џрозе? Да ли иматџе уџисак да џосџџоџи џолиџички уџицаџ на расџоред снаџа у књижевном џољу?

Раније, док сам био ђак, студент и човек са малим стажом у школи и библиотеци, као писац на почетку и превише радознали читалац, док сам свакодневно био с људима дечачког и младићког доба, наш млади свет знао је само једно име наших политичара. О њему се говорило у школи, о њему се певало и рецитовало. Знали су имена спортиста, нарочито фудбалера „на сличицама”, потом глумаца и других уметника (сликара, композитора, вајара...), нарочито имена писаца, посебно песника. Садашњи српски млади свет зна највише имена криминалаца, извођача и политичара. Загушени су њиховим гласовима и изјавама. Затровани су кичом. Навикли су на простоту. Врлине су добиле статус мане. Љубав се троши на дуван, алкохол, дрогу, тетоважу и брзу брзину. Удварање је „укинуто”. Певање с гитаром под балконом замениле су неписмене поруке у мобилним телефонима. У њима су скраћенице уместо речи. И тако даље.

Није ово страх од новог и друкчијег. Ово је именовање празнице коју успешно користи дневна политика. Политичари успешне младе људе примају да би се с њима фотографисали, а не маре за истину што су ти млади људи добили име – штребери. Тако се зову и прави читаоци. Сви други типови читалаца „читају” овде једва назначени бућкуриш.

Чак и онда када је себе њавдала као израз снаге стила, као у случају Флоберове Мадам Бовари, њроза је њоседовала и снажан кришички њошеницијал. Да ли савремена српска њроза њоседује кришички њошеницијал и њрошив чежа се она буни, ако је њај њошеницијал сачувала?

Однос политике и књижевности као тема за стручњаке најстарији је занат у свету (литературе). Приказивање тог односа дато је у промишљеним и обилатим томовима који се ретко отварају. Иако су данас дисертације општа појава. Иако је данас цитираност важно мерило научности. Иако су први пут у историји књижевности писци са започетим, допола урађеним или незавршеним опусом, живи и здрави, ни криви ни дужни, постали теме докторских радова, научних зборника и књига, толико честе да их ни „теме“ не читају. Све је то политика. Политика је свуда. Политика је у писцима. Политика једе књижевност. Књижевност покушава да буде власт. Похвално говори док је на власти. Све куди док је у опозицији. Књижевност све чешће замењује та два места. Тако хоће писци. Није битно да ли тако морају или не. Битно је да су потонули у политичко море. Још је понеко остао на обали. И он би на другу страну. Али све је с ове стране. На њој не ничу буна и критика друштва.

Књижевност је загушена политичким играма. Највише се одржава кад побегне у рат, у логор, у диктатуру, у такво време за описивање. Али и та ужасна стања су створиле политичке мржње.

Наступило је време колумне. А колумна је као политички мат у три потеза, као писање наврат-нанос. Тако се не ствара књижевност и за данас и за сутра. Тако се све претвара у јуче.

Према томе, српска проза данас нема никакву моћ ако је у служби уметности, ако није у служби политике. Имаће сутра!